УДК 517.95

©2010 р. Н.П. Процах

Національний лісотехнічний університет України, Львів

МІШАНА ЗАДАЧА ДЛЯ НЕЛІНІЙНОГО УЛЬТРАПАРАБОЛІЧНОГО РІВНЯННЯ В НЕЦИЛІНДРИЧНІЙ ОБЛАСТІ

У нециліндричних областях розглянуто мішану задачу для ультрапараболічних рівнянь зі степеневими нелінійностями. Знайдено класи областей, в яких існує єдиний розв'язок мішаної задачі для вказаного типу рівнянь та отримано оцінки та поведінку розв'язку при $t \to \infty$ залежно від вихідних даних задачі.

A mixed problem for ultraparabolic equations that contain a power nonlinearities is considered in non-cylindrical domains. The classes of domains in which the problem has the unique solution are found. Some estimates and the behaviour for the solution as $t \to \infty$ depending on the initial data of the problem are found.

Розв'язність крайових задач для ультрапараболічних рівнянь в циліндричних областях вивчалася у працях [1-4]. Зокрема, у працях [2-4] встановлено умови існування та єдиності розв'язку мішаної задачі для ультрапараболічних рівнянь зі степеневими нелінійностями в просторах Соболєва. Відкритим залишалося питання існування розв'язку мішаних задач для ультрапараболічних рівнянь в нециліндричних областях.

Гіперболічні та параболічні рівняння в нециліндричних областях вивчалася в ряді робіт. Зокрема, у працях [5,6] для дослідження існування слабких розв'язків мішаних задач для вказаних типів рівнянь використано метод штрафу, в працях [7,8] – перехід до циліндричної області. Знайдені умови існування розв'язку мішаних задач залежать від типу області (як область розширюється, чи спадає зі зростанням t). Подібні результати також отримано в роботах [9,10]. Поряд з питанням розв'язності крайових задач для ультрапараболічних рівнянь великий інтерес представляє також поведінка їх розв'язку при $t \to \infty$. Оцінки розв'язку задачі Коші для ультрапараболічних рівнянь розглянуто в [11], поведінку розв'язку при зростанні часової змінної для деяких класів нелінійних ультрапараболічних рівнянь в циліндричних областях отримано в [3,4].

У цій статті розглянуто мішану задачу для нелінійного ультрапараболічного рівняння в нециліндричній області. Прикладом такої області є область, яка при фіксованому x містить праву криволінійну межу, задану рівнянням, і прямолінійну ліву межу. Знайдено класи областей вказаного типу, для яких існує єдиний розв'язок цієї задачі. Також для області, яка "звужується", або обмежено зростає, отримано оцінку норми розв'язку задачі при великих t.

Нехай $\Omega \subset \mathbb{R}^n$, $D \subset \mathbb{R}^l$ – обмежені області з межею $\partial\Omega \in C^1$ та $\partial D \in C^1$ відповідно, T – фіксоване число з проміжка $(0,\infty)$, $\alpha(t)$, $t \in [0,T]$, – неперервно диференційовна функція, така, що $\alpha(0) = 1$, $\alpha(t) > 0$ для всіх t, $D_t = \{y : \ y = \alpha(t)\cdot z, \ z \in D\}$, $x \in \Omega$, $y \in D_t$, $0 < t < T$, $Q_\tau = \{(x,y,t) : \ x \in \Omega, y \in D_t, \ 0 < t < \tau\}$, $\tau \in (0,\infty)$, $Q \equiv Q_\infty$, $G = \Omega \times D_t$.

В області Q_T для довільного $T > 0$ розглянемо мішану задачу

$$u_t + \sum_{i=1}^{l} \lambda_i(x,y,t) u_{y_i} - \sum_{i,j=1}^{n} (a_{ij}(x,y,t)u_{x_i})_{x_j} + \\ + c(x,y,t)u + g(x,y,t,u) = f(x,y,t); \quad (1)$$

$$u|_{S_T^1} = 0; \quad (2)$$

$$u|_{\Sigma_T} = 0; \quad (3)$$

$$u(x,y,0) = u_0(x,y), \quad (4)$$

де $S_T=\{(x,y,t)\colon\ x\in\Omega, y\in\partial D_t,\ 0<t<T\}$, $\Sigma_T=\{(x,y,t)\ :\ x\in\partial\Omega, y\in D_t, 0<\ t\ <T\}$ $S_T^1=\{(x,y,t)\in S_T\ :\sum\limits_{i=1}^{l}\lambda_i(x,y,t)\cos(\nu,y_i)<0\}$, $S_T^2=\{(x,y,t)\in S_T\ :\sum\limits_{i=1}^{l}\lambda_i(x,y,t)\cos(\nu,y_i)\geq 0\}$, ν – зовнішня нормаль до S_T.

Введемо простори $V_1(Q)=\{v:\ v\in L^q(Q)\cap L^2(Q),\ v_{x_i}, v_{y_j}, v_t\in L^2(Q),\ i\ \in\ \{1,\ldots,n\},\ j\ \in\ \{1,\ldots,l\}, v|_{S_T^1}=0,\ v|_{\Sigma_T}=0\}$ з нормою $\|v;V_1(Q)\|=\|v;L^q(Q)\|+\|v;L^2(Q)\|+\sum\limits_{j=1}^{l}\|v_{y_j};L^2(Q)\|+\sum\limits_{i=1}^{n}\|v_{x_i};L^2(Q)\|$; $V_2(Q)=\{v:\ v\in L^q(Q)\cap L^2(Q), v_{x_i}\in L^2(Q), i\in\{1,\ldots,n\}, v|_{\Sigma_T}=0\}$ з нормою $\|v;V_2(Q)\|=\|v;L^qQ)\|+\|v;L^2(Q)\|+\sum\limits_{i=1}^{n}\|v_{x_i};L^2(Q)\|$.

Означення 1. *Функцію u з простору $V_1(Q_T)\cap C([0,T];L^2(G))$, назвемо розв'язком мішаної задачі (1) – (4), якщо вона задовольняє умову (4) та рівність*

$$\int\limits_{Q_T}\Bigg[u_tv+\sum_{i=1}^{l}\lambda_i(x,y,t)u_{y_i}v+ +\sum_{i,j=1}^{n}a_{ij}(x,y,t)u_{x_i}v_{x_j}+c(x,y,t)uv+ +g(x,y,t,u)v-f(x,y,t)v\Bigg]\,dx\,dy\,dt=0 \quad (5)$$

для всіх функцій $v\in V_2(Q_T)$.

Нехай для коефіцієнтів рівняння (1) виконуються умови:

(A): $a_{ij}\in L^\infty(0,T;C(\overline{G})), a_{ij}=a_{ji}$, $\sum\limits_{i,j=1}^{n}a_{ij}(x,y,t)\xi_i\xi_j\geq a_0|\xi|^2$ для майже всіх $(x,y,t)\in Q_T$ та всіх $i,j\in\{1,\ldots,n\}$, a_0 – додатна стала;

(Q): число q таке, що $q\in(1,\infty)$;

(C): $c\in L^\infty(Q_T),\ c(x,y,t)\geq c_0>0$ для майже всіх $(x,y,t)\in Q_T$, c_0 – стала;

(G): $g(x,y,t,\xi)$ вимірна за (x,y,t) в області Q_T для всіх $\xi\in\mathbb{R}^1$, неперервна за ξ для майже всіх $(x,y,t)\in Q_T; |g(x,y,t,\xi)|\leq g^0|\xi|^{q-1}$, $(g(x,y,t,\xi)-g(x,y,t,\eta))(\xi-\eta)\geq$ $\geq g_0|\xi-\eta|^q$ для майже всіх $(x,y,t)\in Q_T$ та всіх $\xi,\ \eta\in\mathbb{R}^1$, де $g_0,\ g^0$ – такі сталі, що $g^0>0$, а $g_0>0$ для $q\geq 2$ і $g_0=0$ для $q\in(1,2)$;

(L): $\lambda_i\in L^\infty(0,T;C(\overline{G})),\ \lambda_{iy_i}\ \in L^\infty(Q_T)$ для майже всіх $(x,y,t)\in Q_T$ та всіх $i\in\{1,\ldots,l\}$;

(F): $f\in L^2(Q_T)$;

(U): $u_0\in L^2(G)$.

Нехай $\tilde{Q}_T=\Omega\times D\times(0,T),\ \tilde{G}=\Omega\times D$, $\tilde{\Sigma}_T=\partial\Omega\times D\times(0,T)$, $\tilde{S}_T=\Omega\times\partial D\times(0,T)$.

Розглянемо в області $\tilde{Q}_T$ допоміжну задачу

$$w_t+\sum_{i=1}^{l}\left(\frac{\tilde{\lambda}_i(x,z,t)}{\alpha(t)}-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}z_i\right)w_{z_i}- -\sum_{i,j=1}^{n}(\tilde{a}_{ij}(x,z,t)w_{x_i})_{x_j}+\tilde{c}(x,z,t)w+ +\tilde{g}(x,z,t,w)=\tilde{f}(x,z,t); \quad (6)$$

$$w|_{\tilde{S}_T^1}=0, \quad (7)$$

$$w|_{\tilde{\Sigma}_T}=0, \quad (8)$$

$$\tilde{w}(x,z,0)=u_0(x,z), \quad (9)$$

де $\tilde{S}_T^1=\{(x,z,t)\in\tilde{S}_T:\sum\limits_{i=1}^{l}\left(\frac{\tilde{\lambda}_i(x,z,t)}{\alpha(t)}-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}z_i\right)\cos(\nu_1,z_i)<0\}$, $\tilde{S}_T^2=\{(x,z,t)\in\tilde{S}_T:\sum\limits_{i=1}^{l}\left(\frac{\tilde{\lambda}_i(x,z,t)}{\alpha(t)}-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}z_i\right)\cos(\nu_1,z_i)\geq 0\}$, ν_1 – зовнішня нормаль до $\tilde{S}_T$, коефіцієнти рівняння (6) та (1) пов'язані співвідношеннями $\tilde{\lambda}_i(x,z,t)=\lambda_i(x,\alpha(t)z,t)$, $\tilde{a}_{ij}(x,z,t)=a_i(x,\alpha(t)z,t)$, $\tilde{c}(x,z,t)=c(x,\alpha(t)z,t)$, $\tilde{g}(x,z,t,w)=g(x,\alpha(t)z,t,u(x,\alpha(t)z,t))$, $\tilde{f}(x,z,t)=f(x,\alpha(t)z,t)$.

Припускатимемо, що для функцій $\tilde{\lambda}_i$ ($i \in \{1,\dots,l\}$) виконується умова

(S) : Існує $\tilde{\Gamma}_1 \subset \mathbb{R}^{l-1}$ таке, що $\operatorname{mes}\tilde{\Gamma}_1 > 0$ і поверхню $\tilde{S}^1_T$ можна представити у вигляді $\tilde{S}^1_T = \Omega \times \tilde{\Gamma}_1 \times (0,T)$.

Також припустимо, що $S^1_T = \Omega \times \Gamma_1 \times (0,T)$, де $\Gamma_1 \to \tilde{\Gamma}_1$ при заміні $y = \alpha(t)z$.

Позначимо через $\tilde{\Gamma}_2 = \partial D \backslash \tilde{\Gamma}_1$, $V_2(\tilde{G}) = \{v :\ v, v_{x_i}, v_{y_j} \in L^2(\tilde{G}),\ i \in \{1,\dots,n\},\ j \in \{1,\dots,l\}|_{\tilde{\Sigma}_T} = 0, v|_{\tilde{\Gamma}_1} = 0\}$

Означення 2. *Функцію w з простору $V_1(\tilde{Q}_T) \cap C([0,T];L^2(\tilde{G}))$, назвемо розв'язком мішаної задачі (6) – (9), якщо вона задовольняє умову (9) та рівність*

$$\int\limits_{\tilde{Q}_T}\Bigg[w_t\tilde{v} + \sum_{i=1}^{l}\left(\frac{\tilde{\lambda}_i(x,z,t)}{\alpha(t)} - \frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}z_i\right)w_{z_i}\tilde{v} + \\ + \sum_{i,j=1}^{n}\tilde{a}_{ij}(x,z,t)w_{x_i}\tilde{v}_{x_j} + \tilde{c}(x,z,t)w\tilde{v} + \\ + \tilde{g}(x,z,t,w)\tilde{v} - \tilde{f}(x,z,t)\tilde{v}\Bigg]dxdzdt = 0 \quad (10)$$

для всіх функцій $\tilde{v} \in V_2(\tilde{Q}_T)$.

Зауважимо, що допоміжну задачу (6)–(9) розглядаємо в обмеженій циліндричній області. Доведемо умови існування єдиного розв'язку цієї задачі.

Теорема 1. *Нехай виконуються умови (A), (Q), (C), (G), (L), (F), (U), ($\tilde{S}$) і, крім того,*

1) $\alpha(t) \in C^2[0,\infty), \alpha(0) = 1$,

2) $\tilde{a}_{iz_j},\ \tilde{a}_{ix_i},\ \tilde{a}_{it},\ \tilde{c}_{z_j},\ \tilde{c}_t \in L^\infty(Q_T),\ \ \tilde{f}_{z_j},\ \tilde{f}_t \in L^2(\tilde{Q}_T),\ u_0 \in V_2(\tilde{G}),\ i \in \{1,\dots,n\}, j \in \{1,\dots,l\}$;

3) існують такі сталі g^1, g^2, що для майже всіх $(x,z,t) \in Q_T$ та всіх $i \in \{1,\dots,l\}$, $\xi \in \mathbb{R}^1$ виконуються нерівності $|\tilde{g}_{z_i}(x,z,t,\xi)| \le g^1|\xi|^{q-1}$, $|\tilde{g}_t(x,z,t,\xi)| \le g^2|\xi|^{q-1}$, причому при $q > 2$ числа $g^1 = 0, g^2 = 0$;

4) $f|_{\tilde{S}^1_T} = 0$;

5) якщо $n + l > 2$, то $2 < q < \frac{2(n+l)}{n+l-2}$, в іншому випадку $1 < q < +\infty$,

6) $\dfrac{\tilde{\lambda}_{iz_i} - \alpha'(t)}{\alpha(t)} \in L^\infty(\tilde{Q}_T)$.

Тоді існує розв'язок мішаної задачі (6) – (9).

Теорема 2. *Нехай виконуються умови (A), (B), (C), (G), (L), (Q), (S). Тоді задача (6) – (9) не може мати більше одного розв'язку.*

Доведення. Доведення цих теорем можна провести подібно до теореми 1 [2].

Зауваження 1. Якщо функція w є розв'язком задачі (6) – (9), то функція $u \equiv w(x, \frac{y}{\alpha(t)}, t)$ є розв'язком задачі (1) – (4).

Справді, в рівності (10) виконаємо заміну

$$z = \frac{y}{\alpha(t)}, \text{де } \alpha(0) = 1.$$

Тоді позначимо $w(x, \frac{y}{\alpha(t)}, t) = u(x,y,t)$, $v_1(x, \frac{y}{\alpha(t)}, t) = v_2(x,y,t)$ та $w_{z_i} = \alpha(t)u_{y_i}$, $w_t = u_t + \dfrac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\sum\limits_{i=1}^{l} u_{y_i}y_i$, $J(z,y) = \frac{1}{(\alpha(t))^l}$, а також область $\tilde{Q} \to Q, \tilde{D} \to D, \tilde{G} \to G$. Позначивши $v = \dfrac{v_2}{(\alpha(t))^l}$, знаходимо рівність (5).

Врахувавши зауваження 1, з теорем 1, 2 отримаємо умови існування єдиного розв'язку задачі (1)–(4):

Теорема 3. *Нехай виконуються умови (A), (Q), (C), (G), (L), (F), (U), (S) тоді розв'язок задачі (1)–(4) єдиний.*

Якщо, крім того,

1) $\alpha(t) \in C^2[0,\infty), \alpha(0) = 1$;

2) $a_{iy_j},\ a_{ix_i},\ a_{it},\ c_{y_j},\ c_t \in L^\infty(Q_T),\ \ f_{y_j},\ f_t \in L^2(Q_T),\ u_0 \in V_2(G),\ i \in \{1,\dots,n\}, j \in \{1,\dots,l\}$;

3) існують такі сталі g^1, g^2, що для майже всіх $(x,y,t) \in Q_T$ та всіх $i \in \{1,\dots,l\}$, $\xi \in \mathbb{R}^1$ виконуються нерівності $|g_{y_i}(x,y,t,\xi)| \le g^1|\xi|^{q-1}$, $|g_t(x,y,t,\xi)| \le g^2|\xi|^{q-1}$, причому при $q > 2$ числа $g^1 = 0, g^2 = 0$;

4) $f|_{S^1_T} = 0$;

5) якщо $n + l > 2$, то $2 < q < \frac{2(n+l)}{n+l-2}$, в іншому випадку $1 < q < +\infty$,

6) $\lambda_{iy_i} - \dfrac{\alpha'}{\alpha} \in L^\infty(\tilde{Q}_T)$.

Тоді існує розв'язок мішаної задачі (1) – (4).

Зауваження 2. Розглянемо випадок $l = 1$, для визначеності розглянемо задачу

$$u_t - \lambda(x,y,t)u_y - \sum_{i,j=1}^{n}(a_{ij}(x,y,t)u_{x_i})_{x_j} + \\ + c(x,y,t)u + g(x,y,t,u) = f(x,y,t); \quad (11)$$

$$u|_{y=\alpha(t)} = 0; \qquad (12)$$

$$u|_{\Sigma_T} = 0; \qquad (13)$$

$$u(x,y,0) = u_0(x,y), \qquad (14)$$

де $\Sigma_T = \{(x,y,t) \colon x \in \partial\Omega, y \in \partial D_t, 0 < t < T\}$.

Тоді умови існування єдиного розв'язку задачі (11)–(14) матимуть вигляд

Теорема $3'$**.** *Нехай виконуються умови (A), (Q), (C), (G), (L), (F), (U), (S) та умови 1)–4) теореми 3 і, крім того,*

1) якщо $n > 1$, то $2 < q < \frac{2(n+1)}{n-1}$, в іншому випадку $1 < q < +\infty$,

2) $\lambda(x,0,t) > 0$.

Тоді існує розв'язок задачі (11) – (14). За умов теореми 2 цей розв'язок єдиний.

Зауваження 3. Умови існування єдиного розв'язку задачі (1)–(4), записані в теоремі 3, виконуються в області Q_T для довільного фіксованого T. Тому $u \in V_{1,\mathrm{loc}}(Q) \cap C(0,\infty; L^2(G))$, де $V_{1,\mathrm{loc}}(Q) = \{v : v \in V_1(Q_T)$ для довільного $T\}$.

Зауваження 4. Прикладами області D_t, для якої виконуються умови теорем є область, в якій D – обмежена область в $\mathbb{R}^l$, а для функції α ($\alpha \in C^2((0,T]),\ \alpha(0) = 1$) виконується одна з умов

1) $1 < \alpha(t) < \overline{\alpha},\ \ t \in [0,\infty)$, де $\overline{\alpha}$ – стала, α' обмежена. (Область D_t "обмежено розширюється").

2) α може зростати, але $\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}$ є обмеженим на $[0,+\infty)$, тобто, $\alpha(t) < Ce^t$, де C – стала. (Область D_t "розширюється").

3) α незростаюча на $[0,\infty)$ та $0 < \alpha_0 \le \alpha(t) \le 1,\ \ t \in [0,\infty)$, де α_0 – стала. (Область D_t "звужується").

4) якщо $l = 1$, то, наприклад, $0 < \alpha \le \left(\frac{1}{2} + \int\limits_0^\infty \sup\limits_{D_t \times \Omega} \lambda(x,y,t)\,dt\right)^{1/2}$.

Отримаємо поведінку розв'язку задачі (1) – (4) при $t \to \infty$.

Лема 1. *Нехай функція $F(\cdot,\cdot,\cdot)$ – гладка функція, визначена в Q_t. Тоді виконується рівність*

$$\frac{d}{dt}\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} F(x,y,t)\,dx\,dy = \int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}\frac{d}{dt}F(x,y,t)\,dx\,dy + \frac{\alpha'}{\alpha}\int\limits_{\Gamma_t}\int\limits_{\Omega} F(x,y,t)(y,\overline{\nu})\,d\Gamma_1 \qquad (15)$$

де $\overline{\nu}$ – y - компоненти одиничного вектора зовнішньої нормалі ν.

Доведення. Виконаємо заміну змінних: $y = \alpha(t)\cdot z$ [8, с. 1088]. Тоді $dy = \alpha(t)\,dz,\ z \in D$. Якобіан переходу від змінних (y_i,t) до (z_i,t)

$$\mathcal{J} = \begin{vmatrix} \frac{\partial y_i}{\partial z_i} & \frac{\partial y_i}{\partial t} \\ \frac{\partial t}{\partial z_i} & \frac{\partial t}{\partial t} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} (\alpha(t))^l & \alpha'(t)z \\ 0 & 1 \end{vmatrix} = (\alpha(t))^l.$$

Тоді

$$\frac{d}{dt}\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} F(x,y,t)\,dx\,dy = \frac{d}{dt}\int\limits_{D}\int\limits_{\Omega} F(x,\alpha(t)z,t)(\alpha(t))^l\,dx\,dz = \int\limits_{D}\int\limits_{\Omega} F_t(x,\alpha(t)z,t)(\alpha(t))^l\,dx\,dz + \int\limits_{D}\int\limits_{\Omega}\sum_{i=1}^{l}\frac{\partial F(x,\alpha(t)z,t)}{\partial y_i}\alpha'(t)z_i(\alpha(t))^l dxdz + l\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\int\limits_{D}\int\limits_{\Omega} F(x,\alpha(t)z,t)(\alpha(t))^l\,dx\,dz.$$

Повертаємося до попередніх змінних

$$\frac{d}{dt}\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} F(x,y,t)\,dx\,dy = \int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} F_t(x,y,t)\,dx\,dy + \int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}\sum_{i=1}^{l}\frac{\partial F(x,y,t)}{\partial y_i}\frac{y_i}{\alpha(t)}\alpha'(t)\,dx\,dy + l\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} F(x,y,t)\,dx\,dy = \int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} F_t(x,y,t)\,dx\,dy +$$

$$+\int\limits_{\Gamma_t}\int\limits_{\Omega}\sum_{i=1}^{l}F(x,y,t)y_i\cos(\nu,y_i)\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\,d\Gamma-$$

$$-l\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}F(x,y,t)\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\,dx\,dy+$$

$$+l\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}F(x,y,t)\,dx\,dy=$$

$$=\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}F_t(x,y,t)\,dx\,dy+$$

$$+\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\int\limits_{\Gamma_t}\int\limits_{\Omega}F(x,y,t)(y,\overline{\nu})\,d\Gamma.$$

Зауваження 5. Справджується формула

$$\frac{d}{dt}\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}F(x,y,t)\,dx\,dy=$$

$$=\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}\frac{d}{dt}F(x,y,t)\,dx\,dy+$$

$$+\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}\sum_{i=1}^{l}\frac{\partial F(x,y,t)}{\partial y_i}\frac{y_i}{\alpha(t)}\alpha'(t)\,dx\,dy+$$

$$+l\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}F(x,y,t)\,dx\,dy.$$

Зауваження 6. Нехай $l=1$, $0<y<\alpha(t)$, $\alpha(0)=1$. Тоді буде виконуватися формула

$$\left(\int\limits_{0}^{\alpha(t)}\int\limits_{\Omega}F(x,y,t)\,dxdy\right)_t=$$

$$=\int\limits_{0}^{\alpha(t)}\int\limits_{\Omega}F_t(x,y,t)\,dxdy+$$

$$+\int\limits_{\Omega}F(x,\alpha(t),t)\alpha'(t)\,dx$$

Теорема 4. *Нехай виконуються умови теореми 3 для довільного* $T>0$ *та*

1) $2\operatorname*{ess\,inf}_{Q}c(x,y,t)-\operatorname*{ess\,sup}_{Q}\sum_{i=1}^{l}\lambda_{iy_i}(x,y,t)>0;$

2) для довільної функції $\varphi\in C^1([0;\infty))$ *такої, що* $\varphi(0)=1$, $0\le\varphi'(t)\le k\varphi(t)$, *де* $0<k<2\operatorname*{ess\,inf}_{Q}c(x,y,t)-\operatorname*{ess\,sup}_{Q}\sum_{i=1}^{l}\lambda_{iy_i}(x,y,t)$, *виконується умова*

$$\int\limits_{0}^{\infty}\varphi(t)\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}f^2\,dxdydt<+\infty,$$

3) $\dfrac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}<+\infty$ *для* $t\in[0,T]$,

4) $\sum_{i=1}^{l}\left(\lambda_i-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}y_i\right)\cos(y_i,\nu)>0$ *на* Γ_{2t}.

Тоді для всіх $t>0$ *розв'язок задачі (1)–(4) задовольняє оцінку*

$$\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}u^2\,dx\,dy\le\frac{M}{\varphi(t)},$$

де M *– стала, яка обмежує* $\int_0^\infty\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}u_0^2\,dxdy$, $\int\limits_0^\infty\varphi(t)\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}f^2\,dxdydt$, *та залежить від* a_0, c_0, g_0.

Доведення. Виберемо в означенні 1 $v=u\varphi(t)$, $\varphi(0)=0$ [7, с. 1295] та, використавши умови теореми 4 та лему 1, оцінимо кожен доданок рівності окремо.

$$\mathcal{I}_1\equiv\int\limits_{0}^{\tau}\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}u_tu\varphi(t)\,dx\,dy\,dt=$$

$$=\frac{1}{2}\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}u^2\varphi(\tau)\,dxdy-\frac{1}{2}\int\limits_{D}\int\limits_{\Omega}u_0^2\,dxdy-$$

$$-\frac{1}{2}\int\limits_{0}^{\tau}\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}\sum_{i=1}^{n}2uu_{y_i}\frac{y_i\alpha'(t)}{\alpha(t)}\,dxdydt-$$

$$-\frac{l}{2}\int\limits_{0}^{\tau}\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}u^2\varphi(t)\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\,dxdydt-$$

$$-\frac{1}{2}\int\limits_{0}^{\tau}\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}u^2\varphi'(t)\,dxdydt\ge$$

$$\ge\frac{1}{2}\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}u^2\varphi(\tau)\,dxdy-\frac{1}{2}\int\limits_{D}\int\limits_{\Omega}u_0^2\,dxdy-$$

$$-\frac{1}{2}\int_0^\tau\int_{\Gamma_{2\tau}} u^2\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}\sum_{i=1}^{l} y_i\cos(y_i,\nu)\varphi(t)\,d\Gamma-$$

$$-\frac{1}{2}\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega ku^2\varphi(t)\,dx\,dy\,dt;$$

$$\mathcal{I}_2\equiv\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega\sum_{i=1}^{l}\lambda_i(x,y,t)u_{y_i}u\varphi(t)\,dx\,dy\,dt\geq$$

$$\geq\frac{1}{2}\int_0^\tau\int_{\Gamma_{2t}}\sum_{i=1}^{l}\lambda_i(x,y,t)|u|^2\cos(y_i,\nu)\varphi(t)\,d\Gamma-$$

$$-\frac{\lambda^1}{2}\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega|u|^2\varphi(t)\,dx\,dy\,dt,$$

де $\lambda^1=\operatorname*{ess\,sup}_Q\sum\limits_{i=1}^{l}\lambda_{iy}(x,y,t)$.

$$\mathcal{I}_{3,4,5}\equiv\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega\Bigg[\sum_{i,j=1}^{n}a_{ij}(x,y,t)|u_{x_i}|^2+$$

$$+c(x,y,t)|u|^2+g(x,y,t,u)u\Bigg]\varphi(t)dxdydt\geq$$

$$\geq\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega\Bigg[a_0\sum_{i=1}^{n}|u_{x_i}|^2+c_0|u|^2+$$

$$+g_0|u|^q\Bigg]\varphi(t)dxdydt;$$

$$\mathcal{I}_6\equiv-\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega f(x,y,t)u\varphi(t)\,dx\,dy\,dt\geq$$

$$\geq-\frac{1}{2}\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega\left[\varepsilon|u|^2-\frac{1}{\varepsilon}|f|^2\right]\varphi(t)\,dx\,dy\,dt.$$

На підставі оцінок $\mathcal{I}_1$ – $\mathcal{I}_6$ з (5) одержимо

$$\int_{D_\tau}\int_\Omega|u|^2\varphi(\tau)\,dxdy+\int_{\Gamma_{2\tau}}\sum_{i=1}^{l}\left(\lambda_i-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}y_i\right)\times$$

$$\times|u|^2\cos(y_i,\nu)\varphi(t)\,d\Gamma+\int_0^\tau\int_{D_t}\int_\Omega\Bigg[(-k-\varepsilon-$$

$$-\lambda^1+2c_0)\varphi(t)u^2+2a_0\sum_{i=1}^{n}|u_{x_i}|^2\varphi(t)+$$

$$+2g_0|u|^q\varphi(t)\Bigg]\,dx\,dy\,dt\leq\int_{D_0}\int_\Omega|u_0|^2\,dx\,dy+$$

$$+\frac{1}{\varepsilon}\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega|f(x,y,t)|^2\varphi(t)\,dx\,dy\,dt.\qquad(16)$$

Для $0<k<-\lambda^1+2c_0$ з оцінки (16) за умови $\sum\limits_{i=1}^{l}\left(\lambda_i-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}y_i\right)\cos(y_i,\nu)>0$ випливає, що

$$\int_{D_\tau}\int_\Omega|u|^2\,dxdy\leq\frac{1}{\varphi(\tau)}\int_0^1\int_\Omega|u_0|^2\,dx\,dy+$$

$$+\frac{1}{\varphi(\tau)}\int_0^\tau\int_{D_\tau}\int_\Omega|f|^2\varphi(t)dxdydt\leq\frac{M_1}{\varphi(\tau)},\ (17)$$

де стала $M_1=\int\limits_{D_0}\int\limits_\Omega|u_0|^2\,dx\,dy+\frac{1}{\varepsilon}\int\limits_0^\tau\int\limits_{D_\tau}\int\limits_\Omega|f(x,y,t)|^2\varphi(t)\,dx\,dy\,dt$. Теорему доведено.

Зауваження 7. Замість функції $\varphi(t)$, наприклад, можна вибрати функції e^{kt} або $(1+t)^k$. Тоді на нескінченності розв'язок задачі (1) – (4) спадає як e^{-kt} або $(1+t)^{-k}$.

Нехай $l=1$. Розглянемо задачу для рівняння (11), крайовими умовами (12),

$$u|_{\partial\Omega\times(0,\alpha(t))\times(0,\infty)}=0\qquad(18)$$

та початковою умовою (14).

Теорема $4'$. *Нехай коефіцієнти рівняння (1) задовольняють умови теореми $3'$ і, крім того, 1) існує таке число k, що*

$$0<k<2\operatorname*{ess\,inf}_Q c-\operatorname*{ess\,sup}_Q\lambda_y;$$

2) для довільної неперервно-диференційовної при $t\geq0$ функції $\varphi(t)$ такої, що $\varphi(0)=1$, $0\leq\varphi'(t)\leq k\varphi(t)$ виконується умова для функції f:

$$\int_0^\infty\varphi(t)\int_0^{\alpha(t)}\int_\Omega f^2(x,y,t)\,dx\,dy\,dt<+\infty.$$

Тоді для при всіх $t>0$ для розв'язку задачі (11), (12),(18), (14) справджується оцінка

$$\int\limits_0^{\alpha(t)}\int\limits_\Omega u^2(x,y,t)\,dxdy\le \frac{M}{\varphi(t)},$$

де стала M залежить від f,u_0,φ.

Доведення цієї теореми випливає з доведення теореми 4, де замість оцінок першого та другого доданку ($\mathcal{I}_1$, $\mathcal{I}_2$) в попередній теоремі виконуються оцінки

$$\mathcal{I}_1\equiv\int\limits_0^\tau\int\limits_0^{\alpha(t)}\int\limits_\Omega u_tu\varphi(t)\,dx\,dy\,dt\underset{\text{зауваження 6}}{\ge}$$

$$\ge\frac12\Bigg[\int\limits_0^{\alpha(\tau)}\int\limits_\Omega u^2\varphi(t)\,dxdy-\int\limits_0^1\int\limits_\Omega u_0^2\,dxdy-$$

$$-k\int\limits_0^\tau\int\limits_0^{\alpha(t)}\int\limits_\Omega u^2\varphi(t)\,dx\,dy\,dt\Bigg];$$

$$\mathcal{I}_2\equiv-\int\limits_0^\tau\int\limits_0^{\alpha(t)}\int\limits_\Omega\lambda(x,y,t)u_yu\varphi(t)\,dx\,dy\,dt\ge$$

$$\ge\frac12\int\limits_0^\tau\int\limits_\Omega\lambda(x,0,t)|u|^2\varphi(t)\,dx\,dt+$$

$$+\frac{\lambda^2}{2}\int\limits_0^\tau\int\limits_0^{\alpha(t)}\int\limits_\Omega|u|^2\varphi(t)\,dx\,dy\,dt,$$

де $\lambda^2=\operatorname*{esssup}_{Q_t}\lambda_y$ Теорему доведено.

Розглянемо випадок $l\ge1$.

Теорема 5. Нехай виконуються умови теореми 3 і $1<\alpha(t)\le\overline{\alpha}$, де $\overline{\alpha}=\mathrm{const}$, та $2\operatorname*{essinf}_Q c(x,y,t)-\operatorname*{esssup}_Q\sum\limits_{i=1}^l\lambda_{iy_i}(x,y,t)>0$, число $q>2$, $f\equiv0$, $u_0\not\equiv0$. Тоді для всіх $t>0$ виконується оцінка

$$\int\limits_{D_t}\int\limits_\Omega u^2\,dxdy\le\left[\frac{C}{t}\right]^{\frac{2}{q-2}},$$

де C – стала, яка залежить тільки від коефіцієнтів задачі (1) – (4), чисел n,q та області Q; якщо ж $\|u_0;L^2(G)\|\equiv0$, то $\|u(\cdot,\cdot,t);L^2(G)\|\equiv0$ для довільного $t>0$.

Доведення. Нехай в попередніх теоремах $\varphi(t)\equiv1$, $f\equiv0,u_0\not\equiv0$. Запишемо нерівність (16) у вигляді

$$\int\limits_{D_\tau}\int\limits_\Omega|u|^2\,dxdy+\int\limits_{\Gamma_{2\tau}}\sum_{i=1}^l\left(\lambda_i-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}y_i\right)\times$$

$$\times|u|^2\cos(y_i,\nu)\,d\Gamma\le\int\limits_0^\tau\int\limits_{D_\tau}\int\limits_\Omega\Bigg[(\lambda^1-2c_0)u^2-$$

$$-2a_0\sum_{i=1}^n|u_{x_i}|^2-2g_0|u|^q\Bigg]\,dx\,dy\,dt+$$

$$+\int\limits_{D_0}\int\limits_\Omega|u_0|^2\,dx\,dy. \qquad (19)$$

Нехай $g(\tau)=\left(\int\limits_{D_\tau}\int\limits_\Omega u^2\,dxdy\right)$. Функція $g(\tau)$ – спадна, інакше з (19) випливає, що $u\equiv0$. Якщо $\|u_0;L^2(G)|\equiv0$, то з (19), використавши умови теореми 5 та нерівність Гронуола-Беллмана, знайдемо, що $\|u;L^2(G)|\equiv0$.

Нехай тепер $\|u_0;L^2(G)|\not\equiv0$, тоді за умов $\sum\limits_{i=1}^l\left(\lambda_i-\frac{\alpha'(t)}{\alpha(t)}y_i\right)\cos(y_i,\nu)\ge0$ на Γ_{2t} та $\lambda^1-2c_0\le0$, за допомогою нерівності Гельдера та (19), отримаємо оцінку $g(t)\le C_3|G|^{(q-2)/q}\left(\int\limits_{D_\tau}\int\limits_\Omega|u|^q\,dxdy\right)^{2/q}\le C_4|g'(t)|^{2/q}$, де $C_4=\frac{|G|^{(q-2)/q}}{(2g_0)^{2/q}}$ за умови $|D_t|<\operatorname{mes}|D|\cdot\overline{\alpha}$, де $\alpha(t)\le\overline{\alpha}\equiv\mathrm{const}$ тобто, коли область D_t зростає обмеженим чином.

Розв'язавши цю нерівність, отримаємо $g(t)\le\left[\frac{C}{t}\right]^{\frac{2}{q-2}}$. Теорему доведено.

Теорема 6. Нехай виконуються умови теореми 3, $f\equiv0$ та виконується одна з умов: 1) $1<\alpha(t)\le\overline{\alpha}$, де $\overline{\alpha}=\mathrm{const}$ та $2\operatorname*{ess\,inf}_Q c(x,y,t)-\operatorname*{ess\,sup}_Q\sum\limits_{i=1}^l\lambda_{iy_i}(x,y,t)<0$, $a_0>C_1(-c_0+\frac{\operatorname*{ess\,sup}_Q\sum_{i=1}^l\lambda_{iy_i}(x,y,t)}{2})$, де

$C_1 = C_0^{2(n+2)/n}|\Omega|^{2/n}$, $C_0 = \max\left\{\frac{2(n-1)}{n}; \frac{3}{2}\right\}$, $|\Omega| = \operatorname{mes}\Omega$; число $q > 2$;

2) $2\operatorname{ess}\inf\limits_Q c(x,y,t) - \operatorname{ess}\sup\limits_Q \sum\limits_{i=1}^{l} \lambda_{iy_i}(x,y,t) > 0$, число $1 < q \le 2$.

Тоді для всіх $t > 0$ виконується оцінка

$$\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} u^2\,dxdy \le (\int\limits_{D}\int\limits_{\Omega} u_0^2\,dxdy)e^{-Ct},$$

де C – стала, яка залежить тільки від коефіцієнтів задачі (1) – (4). У випадку 1) $C \equiv -\operatorname{ess}\sup\limits_Q \sum\limits_{i=1}^{l} \lambda_{iy_i}(x,y,t) + 2c_0 + \frac{2a_0}{C_1}$, а у випадку 2) $C = 2\operatorname{esss}\inf\limits_Q c(x,y,t) - \operatorname{ess}\sup\limits_Q \sum\limits_{i=1}^{l} \lambda_{iy_i}(x,y,t)$.

Доведення. Нехай $\lambda_y > 2c_0$. Тоді за нерівністю Пуанкаре-Фрідріхса

$$\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega} u^2\,dxdy \le C_1\int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}\sum_{i=1}^{n} u_{x_i}^2\,dxdy.$$

За умови $\sum\limits_{i=1}^{n}\left(\lambda_i - \frac{\alpha'}{\alpha}y_i\right)\cos(y_i,\nu) > 0$ на Γ_2 з (19) одержимо

$$\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}|u|^2\,dxdy \le \int\limits_0^\tau\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}\Big[(C_1(\lambda^1 - 2c_0) - $$

$$-2a_0)\sum_{i=1}^{n}|u_{x_i}|^2 - 2g_0|u|^q\Big]\,dx\,dy\,dt +$$

$$+\int\limits_{D_0}\int\limits_{\Omega}|u_0|^2\,dx\,dy.$$

Звідси, позначивши $g(t) = \int\limits_{D_t}\int\limits_{\Omega}|u|^2\,dx\,dy$, за умови $C_1(\lambda^1 - 2c_0) - 2a_0 < 0$ отримаємо $\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}\sum\limits_{i=1}^{n}|u_{x_i}|^2\,dx\,dy\,dt \le \frac{1}{C_1(-\lambda^1+2c_0)+2a_0}|g'(t)|$. Тоді за нерівністю Пуанкаре-Фрідріхса

$$g(t) \le C_1\int\limits_{D_\tau}\int\limits_{\Omega}\sum_{i=1}^{n}|u_{x_i}|^2\,dx\,dy\,dt \le$$

$$\le \frac{C_1}{C_1(-\lambda^1+2c_0)+2a_0}|g'(t)| \equiv C_2|g'(t)|.$$

Врахувавши, що $g(t)$ спадна, знайдемо $g(t) \le -C_2 g'(t)$ та $g(t) \le g(0)e^{-\frac{1}{C_2}t}$.

Для випадку 2) за умови $\lambda^1 - 2c_0 < 0$ з (19) отримаємо $(-\lambda^1+2c_0)g(t) \le -g'(t)$. Тоді $g(t) \le g(0)e^{-M_1 t}$, де $M_1 = \lambda^1 - 2c_0$. Теорему доведено.

1. *Lascialfari F., Morbidelli D.* A boundary value problem for a class of quasilinear ultraparabolic equations // Commun. Part. Diff. Equat.— 1998.— V. 23, № 5,6. — P. 847—868.
2. *Лавренюк С. П., Процах Н.П.* Мішана задача для нелінійного ультрапараболічного рівняння, яке узагальнює рівняння дифузії з інерцією// Укр. мат. журн. – 2006. – Т. 58, № 9. – С. 1192 – 1210.
3. Lavrenyuk S., Protsakh N. Boundary value problem for nonlinear ultraparabolic equation in unbounded with respect to time variable domain// Tatra Mt. Math. Publ.– 2007.–V.38.– P. 131-146.
4. *Процах Н.П.* Властивості розв'язків мішаної задачі для нелінійного ультрапараболічнго рівняння// Укр. матем. журн. – 2009. Т.61, № 6.–С.795-809.
5. *Lions J.-L.* Une remarque sur les problemes d'evolution nonlineaires dans les domaines non cylindriques // Rov. Romaine Pures Appl. Math.– 1964.– V. 9. – P. 11–18.
6. *Medeiros L. A.* Non-linear wave equations in domains with variable boundary // Arch. Rational Mech. Anal. – 1972. – V. 47, № 1.– P. 47–58.
7. *Кожанов А. И., Ларькин Н. А.* О разрешимости краевых задач для волнового уравнения с нелинейной диссипацией в нецилиндрических областях// Сиб. мат. журн. – 2001.– Т. 42, № 6. – С. 1278-1299.
8. *Santos M.L., Rocha M.P.C., Braga P.L.O.* Global solvability and asymptotic behaviour for a nonlinear coupled system of viscoelastic waves with memory in a noncylindrical domain//J. Math. Anal. Appl.– 2007.– V. 325. – P. 1077–1094.
9. *Алхутов Ю. А.* L_p разрешимость задачи Дирихле для уравнений теплопроводности в нецилиндрических областях // Мат. сб. – 2002.– Т.193, № 9. – С.3-40.
10. *Камынин Л. И., . Масленникова В. Н.* О решении первой краевой задачи для квазилинейного параболического уравнения в нецилиндрических областях // Мат. сб. – 1962. –Т. 57 (99), № 2. –С. 241-264.
11. *Eidelman S. D., Ivasyshen S. D., Kochubei A. N.* Analytic methods in the theory of differential and pseudo-differential equations of parabolic type, Operator Theory: Adv. and Appl. – 2004. –**152**.– 390p.